

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Szociológia és kommunikáció tanszék

Részvételi akció kutatás érvényességigényei és esettanulmányi elemzése

Készítette: Oláh Adél Noémi

Kommunikáció- és médiatudomány szakos hallgató

Konzulens: Blaskó Ágnes

Egyetemi adjunktus

Tudományos Diákköri Konferencia

Budapest, 2019

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	0
1. BEVEZETÉS	1
2. RAK ELMÉLETI ÖSSZEFOGLALÓ	1
2.1 RAK Magyarországon	3
2.2 Ifjúsági RAK	4
3. TÁBOR/ESET ELEMZÉSE	4
3.1 Helyi konfiguráció:	6
3.2 Alkalmazott munkaformák és következményei:	7
3.2.1 Szociodráma:	7
A tábor eseményeinek és szociodramáinak leírása napokra bontva:	8
1. nap:	8
2. nap:	9
3. nap:	10
4. nap:	10
3.2.2 Public art	11
Az alkotások, amelyeket létrehoztak az alábbiak voltak:	11
3.2.3 Forgatókönyv	12
3.2.4 Alkalmazott munkaformák összefoglalása	13
3.3 Kutató lehet-e egy gyerek?	14
4. ÉRVÉNYESSÉGI KRITÉRIUMOK ISMERTETÉSE, ELEMZÉSE	15
4.1 Kimeneti érvényesség:	15
4.2 Folyamat érvényesség:	16
4.3 Ökológiai érvényesség:	16
4.4 Dialogikusság:	17
ÖSSZEGZÉS:	17
FELHASZNÁLT IRODALOM:	18

BEVEZETÉS

Mennyire demokratikus a mai kutatási rendszer? Beszélhetünk-e a kutatás demokratizálódásáról? Ha igen, akkor tekinthetünk e bárkit kutatónak, akár egy gyereket is? Megoldása-e ezeknek a kérdéseknek a részvételi akciókutatás, és ha igen milyen mértékben? Kutatásom során többek között ezekre a kérdésekre kerestem választ. Alapul egy forradalmi módszert, a részvételi akciókutatást vettem, azon belül is a pedagógiai célú akciókutatást. Ennek az érvényességi kritériumait fogom vizsgálni egy konkrét eseten keresztül. Elsőként szeretném bemutatni a részvételi akciókutatást, mint módszert, majd, mint részhalmozást a pedagógiai célú akciókutatást is. Majd leírást adok a konkrét esetről, ami egy napközis gyerektábor volt, az ott történt eseményekről, és a felhasznált módszerekről. Megnézem, hogy milyen érvényességi kritériumok alapján méri a részvételi akciókutatás a sikerességét, és ezek alapján elemzem a tábor.

1. RAK ELMÉLETI ÖSSZEFOGLALÓ

Az alábbiakban a részvételi akciókutatást fogom bemutatni Udvarhelyi Tessza kulturális antropológus interjúja alapján, társadalomtudományi szerepét és a megközelítés elnevezését vizsgálva. Udvarhelyi Tessza az egyik legfontosabb hazai művelője a részvételi akciókutatásnak, három sikeres projekt levezetése fűződik a nevéhez. A felhasznált interjú azért érdekes, mert Udvarhelyi Tessza akadémiai közegben fejtette ki álláspontját az akciókutatásról. A részvételi akciókutatás (röviden: RAK) egy reformokat hozó társadalomkutatási megközelítés, amely alapjaiban kérdőjelezi meg a tudomány hatalmi dinamikáját, és harcol a tudomány demokratizálódásáért, a kutató-kutatott viszony átalakításáért. Az elmélet eredetileg Arjun Appadurai nevéhez fűződik (Közélet iskolája). Gyakori az a kritika a tudomány, és a kutatók felé, hogy hiába a rengeteg elméleti eredmény, a gyakorlatba ágyazása, az elméleteknek nem történik meg, vagy ha igen, egyáltalán nem hoz változást. A társadalomtudományokra különösen jellemző ez a kritikai szemlélet. Ugyanakkor a közpolitika oldaláról felmerülő kérdés, hogy a társadalomtudományok milyen relevanciával bírnak, és mi az, aminek a gyakorlati mivolta fontos és hasznos lehet. A részvételi akciókutatás azért is próbál tenni, hogy a nagy elméletek ne legyenek elfeledettek, vagy ha szakmailag elismertek is, a gyakorlati megvalósulásuk is megtörténjen. Ezt oly módon teszi, hogy a kutatásnak csak akkor vet

véget, ha látható, gyakorlati eredmény született a kutatási kérdésre. Tehát használható és minőségi tudás megszerzése a célja.

A részvételi akciókutatás szerint a kutatás nem egy szűk tudós réteg kiváltásága, hanem minden ember lehet kutató és kutatható. Illetve önmagunk is lehetünk a kutatásunk alanyai. A módszer alapelve, hogy mindenki egyenlő és minden résztvevő számára egyenlő lehetőségeket biztosít. Mondhatjuk, hogy az egyik legfőbb célja az igazságtalanságok, az elnyomás, a megkülönböztetés és a hatalmi viszonyok megváltoztatása demokratikus módszerekkel. Emiatt általában a kutatók egy adott hátrányos helyzetű, kiszorított csoporttal működnek együtt, mint például autizmussal élőkkel, hajléktalanokkal, roma emberekkel, elnyomott nőkkel vagy menekültekkel/bevándorlókkal (Málovics et al.). A részvételi akciókutatás célja többes (Bardbury-Huang): elsőként az eltervezett akció megvalósítása, a társadalomkutatási folyamat létrehozása (kutatási kérdés megfogalmazása, lehetséges akciók megtervezése, különböző felkészülési folyamatok stb.) és a résztvevőkben bekövetkezett változás, úgynevezett képessé tétel a cselekvésre.

A részvételi akciókutatás (RAK) elnevezése a főbb jellemzőiből adódik: *részvételi*, mivel együttműködésen, tényleges részvételen alapul: az érintettek folyamatos, rendszeres együttműködésén alapszik már a kutatási kérdés megfogalmazásától kezdve. *Akcióközpontú*, tehát a folyamat nem áll meg az elméletnél, az elemzésnél, hanem a résztvevők javát szolgáló akciókat óhajt végrehajtani, és a célja a látható eredmény megvalósulása. Akció alatt itt nem feltétlen egy konkrét eseményt ért, hanem hosszú távú változásokat kíván elérni. Mondhatjuk tehát, hogy a részvételi akciókutatás elméletének érvényessége rögtön tesztelve lesz, azáltal hogy a gyakorlatban működőképes lett-e. Társadalomtudományi szempontból a *kutató*, vagy a *kutatás* fogalma nyilván többféleképpen érthető, ha a pusztán a cselekvés szerint határozzuk meg, akkor például a Frascati Kézikönyv így írja le: „A kutatás és kísérleti fejlesztés olyan módszeresen folytatott alkotómunkát jelent, amely a meglévő ismeretanyag bővítésére szolgál – beleértve az emberről, a kultúráról és a társadalomról szerzett ismereteket is –, valamint arra, hogy ezt az ismeretanyagot új alkalmazások kidolgozására használjuk fel”. A *kutató* ennek megfelelően az az ember, aki ezt az alkotómunkát végzi. Ebben az értelemben tehát a RAK által meghatározott kutatás is ide lehetne sorolható. Ez a megközelítés azonban nem beszél azokról a szabályokról, hatalmi viszonyokról és társadalmi egyezményekről, amelyek mégis jól behatárolják azt, hogy ki és milyen

feltételekkel válhat kutatóvá. A társadalmi rendszerben tehát mégis szűkebben értendő a kutatás fogalma, és ez az, amit a részvételi akciókutatás megkérdőjelez.

A részvételi akciókutatás folyamata annyiban változtatja meg a kutató-kutatott viszonyát, hogy a szakképzett kutató által kiválasztott résztvevők mindannyian kutatóvá válnak, és a folyamat során olyan kutatási kérdést határoznak meg, amely a saját életkörülményeiket és társadalmi helyzetüket javítaná. A társadalmi struktúra azon részeit emeli ki, és kérdőjelezi meg, amelyek az önmegvalósításukat akadályozzák. Az egyenlőség úgy valósul meg, hogy ezeket a kérdéseket a szakavatott kutató is elfogadja, és partneri viszony jön létre a résztvevőkkel.

2.1 RAK Magyarországon

Magyarországon a részvételi akciókutatás még nem túlságosan elterjedt, viszont több intézet, és mozgalom használja módszerként és ennek köszönhetően számos sikeres kutatást is említhetünk. Az egyik ilyen intézet a Közélet Iskolája nevet viseli, amelynek a vezetője Udvarhelyi Tessza kulturális antropológus. Eddig három, már kész és sikeres kutatást tudhat a háta mögött (Közélet Iskolája). Az első az „Utca és a jog” címet viselte, amely során hajléktalan emberekkel dolgozott, és itt azt vizsgálták, hogy egy hajléktalan ember mennyi és milyen fokú diszkriminációval szembesül az élete során. Itt is fontos megjegyezni azt, hogy maga a kutatás azért efelé a kérdés felé ment, mert a résztvevő embereket ez érintette, oly mértékben, hogy ezt tartásák a legfontosabbnak a saját problémáik közül. Udvarhelyi Tessza szerint az érdekesség viszont az, hogy az előtte lévő 30 év szakirodalmában egyetlen egy kutató sem foglalkozott konkrétan a hajléktalanok diszkriminációjával, pedig rengeteg mű született az ő helyzetükkel kapcsolatban. Valószínűleg olyan alapelvnek tűnt a diszkrimináció a hajléktalankérdéssel kapcsolatban, hogy nem érezték fontosnak a kutatását, viszont amikor azok az emberek válnak kutatóvá, akiket ez érint, akkor vált világossá a szakértő kutatók számára is, hogy mi érinti őket igazán, mi az amiből valódi tudást lehet kinyerni az ő helyzetükkel kapcsolatban. A kutatás egy leglátványosabb pedig az mutatható fel, hogy a rendőrség elkötelezte magát amellett, hogy megszünteti a diszkriminatív, zaklató jellegű igazoltatásokat a hajléktalan emberek körében. Emellett pedig több résztvevő élete a kutatási idő alatt előre haladt, fedél került a fejük fölé, és munkát is vállaltak, legyőzték az őket érő diszkrimináció adta korlátokat. Az alapvető sikerek mellett pedig fontos az, hogy egy ilyen kutatás felhívja

az emberek figyelmét arra, hogy mit is jelent az emberhez méltó lakhatás, és arra, hogy ehhez mindenkinek joga van.

Ezen példa alapján könnyen megérthetünk két kiindulási elméletet, amelyből a RAK táplálkozik: a pragmatizmus, és a kritikai szemlélet. A pragmatizmus szerint az elméletek csak akkor hasznosak, ha gyakorlatban is működnek, a kritikai szemlélet pedig nem fogadja el a társadalomban tapasztalható elnyomást, kirekesztést, igazságtalanságot.

2.2 Ifjúsági RAK

Az alábbiakban az ifjúsági részvételi akciókutatásról beszélek Horváth Kata és Oblath Márton *Kutatásmódszertan* című gyűjteménye alapján. **Az ifjúsági akciókutatás** a részvételi akciókutatás elveit követi, azzal a különbséggel, hogy főleg csak fiatalokkal foglalkozik, és kihangsúlyozza a **pedagógiai módszereket**, vonatkozásokat. Fontos megjegyezni azt is, hogy a kutatások oktatási környezetben, oktatási intézményekben valósulnak meg. Ezekben a folyamatokban az akció megtervezésekor fontosabbá válnak a reflexiós folyamatok, mind a kutatás-cselekvés felé, mind a megszerzett tudás felé irányulva. Tehát folyamatos reflexiók jönnek létre a klasszikus értelemben vett kutatás és a cselekvés kapcsolatáról, és arról, hogy a cselekvéskor nem válik el úgy a határ a résztvevő és a kívülálló között, mint egy elméleti kutatáskor. Úgy tűnik, hogy az ifjúsági kutatás egyik fő célja, hogy ráébressze a fiatalokat arra, hogy nemtől, kortól és társadalmi helyzettől független mindannyian képesek arra, hogy változásokat idézzenek elő. A kutatás során elsajátítanak egy olyan képességet, amellyel átlátják a cselekvések (akciók) fontosságát, és a változások eredményeit, és azáltal, hogy a helyi változásokat értelmezik, a társadalmi változásokat is egyre jobban magukénak érzik majd. Tehát a mikro szintű cselekvés a makro szintűvé válik, válhat később.

2. TÁBOR/ESET ELEMZÉSE

Az eset, amit vizsgállok, egy négynapos tábor volt, amelyen eredeti szerepem szerint, mint megfigyelő vettem részt, így a dokumentálás egy részét én végeztem. A tábor, mint műhelymunka bemutatásához részben szintén Horváth Kata és Oblath Márton *Kutatásmódszertani összefoglaló- A részvételi ifjúságkutatás módszerei* írását fogom alapul venni, amennyiben az ott feltüntetett szempontok alapján haladok a tábor folyamatának elemzésében: a helyi konfigurációt és az alkalmazott munkaformákat

elemzem. Részben azonban egy újabb elemzési szempontot is megpróbálok bevezetni, nevezetesen a “Kutató kutatott”, esetünkben a “kutató gyerek” kérdését is körüljáróm. Ezután a kutató gyermek, mint leírási szempontot azért vezetem be, mert a RAK egyik központi elve a kutató-kutatott viszonya. Egyáltalán nem a klasszikus értelemben vett kutatói szerepben vannak a gyerekek, véleményem szerint mégis kutatóknak feleltethetőek meg.

A napközis tábor 2019. július 1-4. között került megrendezésre a 7. kerületi Fasori Evangélikus Gimnáziumban 11 gyerek, 2 szervező és 2 segítő részvételével. A tábor a „7ker hangjai” elnevezésű projekt keretein belül Durst Mónika és Blaskó Ágnes szervezésében jött létre, akik a Magyar Pszichodráma Egyesület dramatistái. A táborvezetők dramatisztától elvonatkoztatva nem drámatábort hirdettek meg, hanem egy művészeti napközis tábort, amelynek része lesz a dráma, mint program, és foglalkozás. A tábor keretein belül az volt a cél, hogy a Damjanich utca Bajza és Murányi utca közé eső szakaszát felmérjék, és felújítsák, megszépítsék. A résztvevők a 8-14 év közötti fiatalok voltak.

A helyszín pedig a gimnáziumhoz tartozó Luther katakomba volt. Ez egy pincehelyiség, amely remek lehetőséget nyújtott a nyári kánikulában való felfrissülésre, emellett egy zárt térben való gondolkodási, és alkotási lehetőséget adott, amelyet később a zajos, emberekkel teli utcán valósítottak meg. Mindezek mellett pedig fontos volt a helyszín, és a kiválasztott utcaszakasz közti összhang, hiszen közel voltak egymáshoz. A jelentkezőkről általánosan elmondható, hogy 7. kerületi gyerekek voltak, és mindannyian kötődtek valahogy a Damjanich utcához. Volt, aki közel lakott az utcához, vagy az utcarészhez, de voltak, akik a tanulmányaik miatt kötődtek ide. Többen közülük a gimnázium diákjai voltak, és többen ismerték is egymást. Voltak, akik osztálytársak voltak, és szorosabb barátságot ápoltak, viszont volt, akik csak látásból ismerték egymást, és természetesen olyanok is, akik soha nem látták előtte a másikat. A résztvevő gyerekek közül 5 fiú és 6 lány volt. A táborozó gyerekeken és a táborvezetőkön kívül 3 résztvevő volt: Peternák Anna festőművész, aki két napon keresztül segített a gyerekeknek az ötleteik megvalósításában, illetve Körtési András, aki videó formájában dokumentálta az eseményeket, valamint én, aki jegyzetelte az eseményeket. A tábor minden nap 9 órától 16 óráig tartott általában egy ebédszünettel, de több szabadfoglalkozást is tartalmazott.

2.1 Helyi konfiguráció:

Ebben a részben azt tárom fel, hogy hogyan befolyásolta az intézményi környezet, a helyi viszonyok és az eseménnyel érintkező szereplők a tábor során konstruálódó jelentéseket, és milyen hatással volt az a résztvevőkre. Ez az ifjúsági akciókutatás értelmezésekor azért fontos, mert a pedagógiai környezet és a gyermek viszonya megváltozhat a kutatás alatt. Ezentúl megfigyelhető, hogy a gyerek tevékenysége hogyan ágyazódik be a társadalmi kontextusba és milyen kölcsönhatásokban áll a különböző típusú szereplőkkel, milyen lehet a hatóköre a munkának.

A hely, a Luther katakomba olyan mértékben volt meghatározó, hogy bár iskolai környezetben volt, mégsem tanteremben, így a gyerekek elsősorban szabadabban érezhették magukat. Viszont az elején nem tudtak elvonatkoztatni az iskolai szokásaiktól, és sokszor úgy tekintettek a tábor környezetére, mint egy tanítási környezetre, ahol meg kell felelni bizonyos szabályoknak és elvárásoknak, pedig a táborvezetők a kezdetektől fogva próbálták tudatosítani bennük azt, hogy mindannyian egyelők, gyerek-felnőtt mindaránt. Emellett a közös iskolai múltuk összekovácsolta őket bizonyos ötletekben, például közösen találtak ki idézeteket a munka során, illetve közösen választották ki a legfontosabb feliratot: „Még ma ültetnék egy almafát”. Ezt írták fel az utcaszakasz egyik fontos részére, és azt mondták azért, mert ez egy Luther Márton idézet, amelyet minden kítűnő bizonyítványra felírnak és számukra fontos.

A tábor sikerességéhez hozzájárult az önkormányzattal való rendszeres kommunikáció, és az ott lakók segítsége, véleménye. Az utcát használó emberek két típusát különíthetjük el, akik a résztvevőkön kívül hozzájárultak a tábor sikerességéhez, vagy eredményeihez: akik átmenetileg használták az utcát, és csak áthaladtak rajta, és azok, akik rendszeresen, szinte minden nap használták: az ott lakók vagy az ott dolgozók. Nekik is fontos szerepük volt. A rendszeresen használók közül fontos kiemelni a Fornetti pékségben dolgozó hölgyet, akit a gyerekek csak „Fornettis néni”-nek hívtak. A hölgy nagyon lelkes volt, amikor a gyerekek felvetették neki az ötletet, hogy virágot ültetnének az üzlet elé, és megígérte, hogy gondozni fogja őket. Ezentúl az akció, vagyis az utcaszépítés során péksüteményekkel és hideg üdítővel ajándékozta meg a gyerekeket, akik rendkívül hálásak voltak ezért. Valamint fontos a közeli Piroska Vendéglőben dolgozó pincér is, aki megígérte, hogy locsolja az oda ültetni kívánt virágot, és áramot is biztosít számukra, ha ragasztó pisztolyt szeretnék használni. Az egyik legnehezebb

feladatban pedig egy ott lakó ajánlotta fel a férje segítségét, így a gyerekek be tudták fejezni, amit szerettek volna. Az átmeneti emberek közül egy férfit szeretnék kiemelni, aki meglátta, hogy a gyerekek hogyan ásnak, és kivette az egyikük kezéből az ásót, majd megmutatta nekik, hogy hogyan használják hatékonyabban. Összességében tehát a helyi körülmények biztosították azt, hogy sikeresen valósítsák meg a terveiket.

3.2 Alkalmazott munkaformák és következményei:

Az akciókutatásban, és természetesen a táborban alkalmazott munkaformákat és következményeiket fogom vizsgálni, érintve a szociodráma módszerét és a public art műfajt is. Az alkalmazott munkaformák és következményeik alatt azt értem, hogy milyen szempontból voltak fontosak, és mennyire befolyásolták a tábor végkimenetelét, és a résztvevők értékelését. Összevetem a tervezett forgatókönyvet a megvalósulással.

3.2.1 Szociodráma:

A tábor során a szervezők többször is a *szociodráma* módszeréhez nyúltak, és így valósították meg a részvételi akciókutatás drámai vonulatát és ezzel együtt egy eszközt adtak a fiatalok kezébe, amely a jelentéskonstruálásban segített nekik. A szociodráma egy olyan dramatikus akció-módszer, amely az interperszonálisként definiált problémák társas, társadalmi vonatkozásaira kérdez és mutat rá, és ezeknek a kezelésére hivatott (Blaskó-Pados). A folyamat során egyszerű helyzeteket játszanak el a résztvevők és bizonyos szerepekbe lépnek be, és ezeknek a szerepeknek a „szócsövei”. A célja általában a társadalmi problémák és a megoldásuk konstruálása, valamint a csoportdinamikai helyzetek ábrázolása. Egy szociodráma workshop önmagában kutatási folyamat (Horváth-Oblath), így szolgálhat részvételi akciókutatás részeként is. A szociodráma workshop során a résztvevők a nyitókörben fogalmazzák meg azt, amit vizsgálni szeretnének, kijelölik a szereplőket és a helyszínt. Majd a társadalmi jelenségeket rekonstruálják, és kommentálják is egymást, a saját megélt élményeikkel együtt. A lezáráskor megvitatják a tapasztalatokat, és létrejön egy közös kép, vélemény a társadalmi jelenségről. Ha a táborban játszott szociodramákat, illetve más közösségi építő játékokat egy láncra fűzzük, tökéletesen látszik, hogy miért tekinthető kutatási folyamatnak.

A tábor eseményeinek és szociodramáinak leírása napokra bontva:

1. nap:

- Bemelegítésként szolgáló játékok voltak, amellyel megismerték egymást, megtanulják egymás nevét, és keretet adnak a tábornak.
- Például az egyik ilyen kérdéskörben mindenki válaszol a kérdésre, hogy szerinte milyen a Damjanich utca, amelyet fel akarnak újítani? A következő válaszok érkeznek: „koszos, büdös, lepukkant, felújításra váró, csúnya”. Ezzel megadva egy kezdő löketet, és motivációt arra, hogy miért éri meg foglalkozni ennyit ezzel az utcával, és hogy mi zavarja őket igazán.
- A nap végére a katakomba belső termét szebbé varázsolják, ezzel érzékelve az alkotás és a felújítás örömét. Ekkor születik meg Dezső, az egér ötlete. Dezső egy a gyerekek által közösen kitalált figura, aki ott lakik a katakombában. Dezső egy közös szimbólum lett számukra, és sokszor említették, hogyha valamit nem tudtak megmagyarázni, hogy „Dezső miatt”, illetve ugyanez volt a válasz arra, hogy miért várják a következő napot.
- Ezt követően a videós segítségével egy híradót játszanak el, amiben a gyerekek az interjú alanyok, akik valami nagy alkotást hoztak létre, és a saját műveikről beszélnek, bemutatják azokat. Ezzel érzékelve a kész munka és annak bemutatásának az örömét.
- Közösen felmérték a Damjanich utcát, hogy pontosan mit kellene kijavítani. A katakombába visszaérve összegyűjtötték az ötleteiket, és minden ötlet szerepébe belebújtnak. A szociodráma keretén belül hangot adtak a tárgyaknak, és a helyeknek, mint például az omladozó falnak, a lyukaknak a járdán, az eldobott tégláknak, a rozsdás postaládának, és a csúnya kivágott fatörzsnek. Amikor mindenki téglá szerepbe helyezte magát és elmondták, hogy hogyan kerültek oda, (például kidobták egy építkezésről) és hogy melyik részük tört össze, vagy éppen hány részbe törték. Ezek után rájönnek, hogy együtt jobban mutatnak, és puzzleként funkcionálhatnak. Ebből születik a téglá puzzle ötlete.

2. nap:

- Jó üzeneteket mondanak egymásnak aznapra, hogy szerintük miért lesz jó az a nap. Ilyenek hangzanak el:
 - „pontosan látni fogjuk mi készül”
 - „együtt fogunk dolgozni”
 - „rajzolni fogunk”
- Szociodramában játszák el, hogy mit fognak csinálni abban az esetben, ha egy járókelő nemtetszését fejezi ki azzal kapcsolatban, amit csinálnak, vagy esetleg számon kéri őket. Minden gyerek tudja, hogy rendelkeznek a szükséges engedélyekkel, így a „morgósnéni/morgósbácsi” nevezetű játékban folyton szerepeket cserélnek és többször is elpróbálják mit fognak mondani egy felnőttnek, ha negatív hozzászólással illeti őket.
- Az utca felmérése során megfogalmazódott egy ötlet, miszerint az egyik padon lefestének szivárványszínűre, viszont a táborvezetők tájékoztatják a gyerekeket, hogy az ehhez szükséges engedélyeket nem kapták meg, ezért fel kell hívni az illetékest az önkormányzatnál. Szociodramában próbálják el, hogy ha a gyerekek hívják fel az önkormányzatot, akkor milyen helyzetek alakulhatnak ki. Elsőként a csalódást játsszák el, főleg azt, hogy mi lesz, ha szóban sem állnak velük, csak azért mert gyerekek, és nem veszik őket komolyan. A szerepjáték során látszódik, hogy minden gyerekeknek van már ilyen tapasztalata, hogy valaha, valamikor nem vették komolyan. Többszörös próba után felhívják az önkormányzatot, ahol az illetékes hölgy szóba áll velük, és azt is megígéri, hogy utána jár és megkérdezi, de őszintén elmondja, hogy sajnos nem sok esélyt lát arra, hogy megkapják az engedélyt. A gyerekek pedig boldogok, mert komolyan vették őket.

3. nap:

- A harmadik nap az alkotás napja volt: az utcán számos alkotást hagytak maguk után (lásd: Public art rész) és ezután körkérdésként azt vetették fel, hogy mi lenne, ha az egész, amit építettek, készítettek megsemmisülne már egy héten belül. Közösen elsiratják az alkotásukat és megvitatják, hogy kinek milyen érzés lenne, ha megsemmisülne. A következők hangzanak el többek között:

-„Újra kellene akkor csinálni”

-„Szerintem nem kell újracsinálni. Ha tönkreteszik, akkor nem lehet többet tenni.”

-„Remélem, hogy másoknak tetszett, amit csináltunk, és ők is újracsinálják máshol”

-„Ha már csak pár embert megmosolyogtattunk.”

-„Hátha továbbadják az emberek, és továbbcsinálják más utcákon”

-„Jó volt megcsinálni, és újra megcsinálnám máskor, más utcán is”

-„Hátha valakit inspiráltunk”

-„Hátha valaki érti ezt az interaktív művészetet”

-„Mire képes egy maroknyi gyerek 3-4 nap alatt”

4. nap:

- A negyedik nap délelőttjén még a szerdán be nem fejezett dolgokat csinálták meg, majd délután egy körben zárásként megbeszélik, hogy mit tanultak a másiktól. A következők hangzanak el:

-„Hogyan kell szépen és kreatívan megrajzolni dolgokat”

-„Amikor szükségem volt rád te mindig ott voltál”

-„Hogy a világ lehet pozitív és gyönyörű és soha nem szabad feladni”

-„Hogy kell viccesnek lenni”

-„Hogy egy felnőtt és egy gyerek tudhat ugyanannyit”

- Záró körben emléklapokat adnak át a szervezők, majd 16 órától a szülők, és a meghívott vendégek láthatják az elkészült Katakombát és a megszépített utca részleteit.

Tehát a tábor a szociodráma workshop pontjainak megfelelt: a nyitóköri megfogalmazásra került mit szeretnének a tábortól, kijelölték a szereplőket, vagyis önmagukat, és a helyszínt, vagyis a Damjanich utcát. A társadalmi jelenségeket rekonstruálták, hiszen a hivatal, önkormányzat általi visszaütésre, illetve a nyílt kritikákat megfogalmazó emberekre is szociodramatikusan készültek fel. Folyamatosan reflektáltak a megélt élményeikre, és tapasztalataikra. A záró körben a tanulságokat levonták és a saját életükre gyakorolt hatását kifejtették.

3.2.2 Public art

A tábort ifjúsági részvételi akciókutatásként határoztam meg, de ezentúl bizonyos pontokban teljesen megfeleltethető a public art mozgalomnak is. A public art "galérián kívüli művészet"-re alkalmazott kifejezés, melynek jellemzői, hogy a társadalmi nyilvánosság tereiben jön létre, és annak problémáihoz kötődő, kötetlen műfajú, legtöbb esetben helyspecifikus és minden esetben kontextusfüggő. Valamint művészek bevonásával történik, vagy művészek kezdeményezésre jön létre, viszont elsődlegesen a nem művészet-orientált közönség réteget célozza meg, illetve vonja be, és alapigénye az e közönségtől származó visszacsatolás. (Bodor J.)

Public art-nak nevezem tehát a tábort, hiszen nyilvános téren jött létre, a Damjanich utca egy szakaszán, és annak lelakottságán, lepukkantságán kívánt segíteni.

Az alkotások, amelyeket létrehoztak az alábbiak voltak:

- A tábor során kukákra matricákat ragasztottak, amellyel a kukák békáknak tündek, amelyek éhesek a szemétre.

- A Piroska vendéglő melletti kivágott fatörzsön egy „Minivilág” jött létre, amelyet lefestettek, és Lego-figurákkal díszítettek, illetve egy idézetet is festettek mellé: „Még ma ültetnék egy almafát”.
- Egy betonba süllyedt lábnyomot színesre festettek.
- Továbbhaladva a Fornetti üzlet elé virágokat ültettek, valamint itt helyezték el a közösen kitalált téglapuzzlet, amely Dezsőt, az egeret formálta.
- Az utca elejére felírták, hogy „Keresd Dezsőt”. Ezzel egy kis izgalmat, játékosságot véve a szürke utcára.
- Ezentúl két kezet festettek egy lépcsőhöz, és a kéz úgy tűnik, mintha kapaszkodna.
- A megrongált Ifi Klub feliratot visszafestették a Wifi Klubról.
- Ez a felirat melletti kapu alja pedig omladozott, ezt kijavították, pótolták és üvegeket tettek bele, amelyekbe üzenetek voltak. Az egyik üzenet például az volt, hogy hogy „ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.”. Ezt az egyik résztvevő gyerek saját ötletből írta fel.
- Végül pedig több lepukkant postaládát színesre festettek.

Ezek az alkotások tehát megfeleltethetőek a public art-nak, hiszen a nyilvánosság tereiben jöttek létre, pontosan a Damjanich utcán és annak problémáihoz kötődtek. A műfaja kötetlen volt, hiszen számos módszerrel alkottak, javítottak, szépítettek. Helyspecifikusnak nem mondanám, hiszen más utcán is ugyanígy meglehetett volna ezt valósítani. Viszont az elmondható, hogy kontextusfüggő, hiszen ezek az alkotások egy zárt udvarban nem lettek volna a public art mozgalom részei. Ezentúl Peternák Anna festőművész bevonása is megtörtént, és mégsem művészet-orientált volt a célközönség.

3.2.3 Forgatókönyv

A szervezők elmondása alapján a *tábor forgatókönyve* nem volt teljes mértékben megtervezve, teret hagyva ezzel a spontán ötleteknek és a gyerekek igényeinek a megvalósítására is. A tervezetben hétfőn délelőtt a katakomba feldíszítése volt kitérve, majd délután az utca bejárása és a közös ötletek szociodramatikus megvitatása. Ezután egy pontozótábla segítségével választották ki azokat az ötleteket, amelyeket abszolválni szeretnének. A másnapi terv az volt, hogy délelőtt a tevékenységeket szociális atomjaira bontjuk, délután bevásárlás majd szociodramákkal felkészülni az utcán történő

eseményekre. Szerdára az utca, az alkotás volt tervezve. Csütörtökön a bemutató megtervezése, felkészülés, a „mit tanultam tőled” kör és a közös elpakolás, lezárás, emléklapok átadása.

A forgatókönyvhöz történő igazodás megtörtént, egyedül annyi eltérés jött létre, hogy csütörtökön délelőtt még pár postaládát be akartak festeni a gyerekek, ezt a táborvezetők engedték, de ez sajnos nem is sikerült valami túl jól, így utólag javítani kellett, és rengeteg idő ment el vele, valamint a sikerélmény is kisebbnek tűnt annak a pár gyereknek, akiknek ez az utolsó akció nem sikerült. Ezenkívül viszont mindenhez sikerült igazodnia a tábornak. Viszont ha a részvételi akciókutatás szempontjából vizsgáljuk, akkor a forgatókönyv talán még így is több, mint ami elvárt. Felmerülhet tehát a kérdés, vagy a kritika, hogy mennyiben tekinthető részvételi akciókutatásnak ez a tábor, amely meg volt tervezve? Szerencsére a RAK nem ragaszkodik teljes mértékben a módszertani leírásokhoz, és a közös tervezés, a gyerekek véleménye és az egyenlőség itt is megvalósult, tehát az alapelv, a kutatás demokratizálódása nem sérült.

3.2.4 Alkalmazott munkaformák összefoglalása

Az alkalmazott munkaformák vizsgálatakor fontos az, hogy milyen mértékben határozták meg ezek az alkalmazott munkaformák azt, hogy milyen tapasztalatok kerültek elő a tábor során. A szociodráma nagyban meghatározta, hiszen folyamatosan reflektáltak egymásra, illetve megelőztek bizonyos kellemetlen helyzeteket. Például a „morcosnéni/morcosbácsi” játék mindenki számára érthető volt, hiszen találkoztak vagy hallottak már ilyen esetről. Ezáltal egyértelmű, hogy a gyerekek eddigi tapasztalatai alapján releváns ilyenre felkészíteni őket. A public art jelensége pedig az alkotás örömeivel egészítette ki a szociodráma belsőségét. Fontos megjegyezni, hogy a részvételi akciókutatás során általában érzelmi elköteleződés jön létre, amely egyáltalán nem mond ellent az elveinek, hiszen nem hisz az objektív értéksemleges társadalomkutatásban. Azonban fontos, hogy a kutató, ez esetben Ági és Móni, a saját tapasztalataitól is két lépés távolságot tartson, és megtalálják a módszertan és a közösségi aktivizmus közti egyensúlyt, valamint hogy igyekezzenek a csoport „természetes” közegéhez tartozni, tehát igazodni ahhoz, hogy gyerekek. Ez a tábor alatt sikerült, és ezáltal a tapasztalatok megosztása is sikeresnek mondható, és kijelenthető, hogy nem történt kizárás, illetve elhallgatás egy résztvevő részéről sem.

Kérdésként merülhet fel, hogy ez a tábor ugyanígy sikerült-e volna szociodráma nélkül, hiszen nem módszertani leírás a részvételi akciókutatáson belül. Mivel a szociodráma szolgált a nem kívánatos helyzetek felkészítésére, a közös élmények megbeszélésére, a játékosság fenntartására, egymás megismerésére, és a tervezésre is, így egyértelműen állítható, hogy a szociodráma, mint alkalmazott munkaforma nagymértékben hozzájárult a tábor sikerességéhez.

3.3 Kutató lehet-e egy gyerek?

Ahogy azt fentebb láttuk, a RAK egyik fő, és egyben meghökkentő állítása az, hogy a kutatott önmaga kutatójává válik. Az általam vizsgált kontextusban tehát a gyerek válik önmaga kutatójává. Az alábbiakban azt igyekszem végiggondolni, hogy tekinthető-e a tábor folyamán a gyerek önmaga kutatójának.

A tábor kutatási kérdése az volt, hogy képesek-e a gyerekek minimális segítséggel változtatni egy közösségi téren, és elhiszik-e, hogy ők maguk ezt meg tudják tenni. Az első napon már egy közösen megfogalmazott, mégis ki nem mondott kérdés merült fel: „Képesek vagyunk-e véghez vinni, amit szeretnénk?” A gyerekek a tábor első napján kissé ijedten néztek a táborvezetőkre, amikor azt mondták, hogy a katakomba, a táborhelység falait ki kell dekorálni, hiszen sosem készítettek ilyen maradandót, mindenféle segítség nélkül, rengeteg hibázási lehetőséggel. Senki nem mondta ki, de a kérdés nyilvánvaló volt: Képesek-e megcsinálni? A válasz igen volt, és ez végigkísérte őket a négy napon át. A szerdai napon egy leomlott kerítéssel fáradt két-három gyerek, és a feladat igen csak nehéznek bizonyult: cementet kellett keverni, a téglákat visszatenni, és úgy beragasztani az üvegpalackokat a téglákra, hogy biztosan ne lehessen azokat kivenni, ellopni. Ekkor a gyerekeknek megfordult a fejükben, hogy ezt az ötletet feladják, és már szóvá is tették, de rájöttek önmagukat kutatva, hogy ha ők nem is képesek rá, tudnak segítséget kérni. Így egy ott lakó hölgy segítségét kérték, akinek a férje értett a kőműves munkához, és végül átjutottak az akadályon. A gyerekek a szociodramák segítségével folyamatos önvizsgálatot tartottak, és rájöttek, hogy valóban képesek megtenni amit szeretnének.

Az tehát nem kétséges, hogy a gyerekeket a munkában az egyre módosuló, differenciálódó, olykor szerteágazó kérdések megválaszolása motiválta: *hogyan tudjuk megoldani a fal építését, komolyan vehetőek vagyunk-e az önkormányzaton; tekinthető-e*

a világ számára értékelhetőnek, elfogadhatónak az a beavatkozás, amit az utcán végzünk.
Ez a motiváció pedig a kutatási kérdés megválaszolását segítette.

Viszont ha elfogadjuk azt, hogy a gyermek tud lenni önmaga kutatója is, akkor felmerül a kérdés, hogy hogy tud valaki úgy kutató lenni, hogy nem is tudja magáról, hogy az. Ha alapvetően a gyermeki létet nézzük, akkor mondhatjuk, hogy minden gyermek kutató, hiszen kutatja a világot, felfedezi az új dolgokat, folyamatosan információt gyűjt, és bővíti az ismereteit, tudásbázisát. És bár ekkor sincs tudomása a kutató létéről, de mégis a kutatást, mint cselekvést végzi, és eredményekkel szolgál.

3. ÉRVÉNYESSEGI KRITÉRIUMOK ISMERTETÉSE, ELEMZÉSE

Az akadémiai kutatómunkának megvannak azok a jól bejáratott, a tudománytörténet során újra és újrarendelt szabályai, amelyek egy kutatás érvényes voltát biztosítják. A részvételi akciókutatás nem ismeri el magára érvényesnek ezeket a szabályokat, hiszen lényege szerint más rendszer alapján működik. Önnön érvényességének vizsgálatára megfogalmazta saját érvényességi kritériumait. (Horváth-Oblath) A részvételi akciókutatással kapcsolatban már számos érvényességigény fogalmazódott meg. Ezek főként azt szolgálják tehát, hogy a kontrollálható, ellenőrizhető legyen a kutatómunka. Tartalmukban pedig a különböző tudástípusok elismerését, "szóhoz jutását", és megfelelő szintereken "hallhatóvá tételét" biztosítják.

4.1 Kimeneti érvényesség:

Azt határozza meg, hogy mennyire volt működőképes az elmélet a gyakorlatban. Ezen belül azt is vizsgálja, hogy az érintetteket felruházta-e a saját életükön való változtatás képességével. Valamint fontos az is, hogy ezeket a komplex társadalmat érintő kérdéseket, amelyeket a kutatás elején megfogalmaznak, képes-e úgy megoldani, véghez vinni, hogy ne egyszerűsítse, szűkítse le, hanem komplex megoldást hozzon.

A tábor feltételezett elméleti síkja a részvételi akciókutatás elvére épült, miszerint mindenki egyenértékű a csoporton belül, és senki sem tud többet a másiknál. Valamint saját kutatási kérdést alakítanak, és ezt megvalósítják, úgy, hogy valamilyen akciót hajtanak végre minden résztvevő közreműködésével. Már a tábor kezdetén az első

szociodrámakor megegyeztek a résztvevők, a táborvezetők és a gyerekek, hogy mindenki ugyanannyit tud, és ne kérdezzék folyton a vezetőket a véleményükről, mivel ők se tudnak többet. Tehát a részvételi akciókutatás egyik alappillére megvalósult. A kutatási kérdésük természetesen mértékben megválaszoltta vált, hiszen az alapkérdés az volt, hogy képesek-e felújítani, alkotni és véghez vinni a terveiket, erre pedig képesek voltak. Ezentúl viszont számos új készségeket tanultak: hogyan védjék meg magukat a kritizáló emberekkel szemben, hogyan legyen bátorságuk beszélni egy hivatali munkájú felnőttel, hogyan tudnak örömet okozni másoknak, és hogyan tudnak együtt dolgozni. Ezek a képességek szerintem számos változást hozhatnak a gyerekek életébe, tehát a tábor felruházta őket a saját életükön való változtatás képességével.

4.2 Folyamat érvényesség:

Nem a klasszikus kutatási szigor alapján halad, hiszen az tönkretenné a folyamatot, így csak a résztvevők és a közvetlen érintezők ítélik meg a folyamat érvényességét.

Mivel az eddigi részvételi akciókutatások időtartama nagyjából 1-2 év volt, valamint teljesen más kutatási folyamatnak is tekinthetnénk, viszont ha a folyamat érvényességet nézzük, akkor megállapítható, hogy csak a résztvevők és a közvetlen érintezők ítélik meg a folyamat érvényességét. Mivel a tábort a gyerekek sikeresnek ítélték maguk között, valamint a szervezők is, és valamennyi pontja egyeztethető a részvételi akciókutatás pontjaival, így szerintem a tábor kutatási folyamata érvényes volt.

4.3 Ökológiai érvényesség:

Azt vitatja, hogy kik vehetnek, kik vettek részt a kutatás érvényességének megítélésében.

A kutatás érvényességének megítélésében szerintem elsősorban a résztvevők, és a táborvezetők vehetnek részt. Azonban ha bármilyen szakember, aki a részvételi akciókutatás, vagy bármilyen szociológiai, pedagógiai elméletben jártas személy, és alaposan tanulmányozza a tábor folyamatát, és jegyzeteit, vagy disszeminációs eseményeit, akkor egy utólagos, kívülálló szemszögéből elemezheti, illetve értékelheti is a tábort.

4.4 Dialogikusság:

Más szakemberek mennyire értékelhetik relevánsan a megszerzett tudást az ő ismereteik alapján. Sokszor ez nem utólag, hanem közben valósul meg, pl. meghívják egy vendéget, aki részt vesz a kutatómunkában és kérdéseket tesz fel a résztvevőkhöz.

A táborhoz 2 napra csatlakozott Peternák Anna festőművész, aki az alkotási folyamatokban segített a gyerekeknek. Anna a festékek keverésénél, és a ragasztópisztoly beüzemelésénél sokkal többet tett hozzá a tábor sikerességéhez, hiszen folyamatosan biztatta a gyerekeket. A megfelelő motivációval felruházta a gyerekeket a változtatás, és az alkotni akarás képességével, ami miatt sokkal könnyebben vették az akadályokat. A tábor végén Anna annyit mondott, hogy ő felesleges volt ott. Ezáltal nem szakemberként tekintett magára, hanem sokkal inkább résztvevőként. Majd a tábor után a kérdésekre válaszolva ő is public art-nak ítélte a tábort, és a táboron megvalósult alkotásokat.

ÖSSZEGRZÉS:

Számos olyan kérdés merül fel a részvételi akciókutatás kapcsán, amelyek kutatáselméleti kérdések is lehetnének, mint például, hogy milyen kontextusban tekinthető egy gyerek kutatónak. A demokratizálódáson alapuló nézet számos új kaput nyit meg a társadalomtudományban, egyre növelve a saját fontosságát és a pozitív megítélését. Számomra rengeteg lehetőséget rejt ez a módszer, és nagyon fontos lenne hasonló eseményeket, és akciókat szervezni, amellyel társadalmilag fontos cselekedeteket lehetne a tudománnyal összevegyíteni, miközben mégis mindenki jól érzi magát. Az érvényességi kritériumok vizsgálatakor kiderült, hogy a tábor megfelel a RAK saját elvárásainak, tehát érvényesnek tekinthető egy tudományos kontextusban beszélni róla.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Blaskó, Á.- Pados, E., 2019, *A Mérei-féle csoportcentrikus pszichodráma mint szociodráma*, Budapest: *Metszetek*, Elérhető az interneten: http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek_201901_04.pdf Utolsó megtekintés dátuma: 2019.10.30.

Bodor, J., *Public Art- Köztéri művészet*, Elérhető interneten: <https://www.artpool.hu/Research/fogalom/publicart.html> Utolsó megtekintés dátuma: 2019.10.30.

Earl, B., 2001, *A társadalomtudományi kutatás módszertana*, Budapest: Balassi, (Fordította: Kende G, Szaitz M.) (Hatodik, átdolgozott kiadás)

Feketemosó, 2016, Mikor van a tettek ideje, ha nem ilyenkor? Részvételi akciókutatás a magyarországi lakhatási mozgalmakról, Elérhető az interneten: <https://drive.google.com/file/d/1st4UYxnQNeLjXufWZ8qU1IRnml8cbi6o/view> Utolsó megtekintés: 2019.10.30.

Horváth K. - Oblath M. (szerk.), 2015, *Kutatás-módszertani összefoglaló, A részvételi ifjúságkutatás módszerei*, Budapest, OKT-Full Tanácsadó Kft.

Horváth, Cs., Á., 2012, *Public art, avagy a köztéri művészet demokratizálódása*, Budapest, *Balkon*, 9. sz, 22-28, Elérhető interneten: http://epa.oszk.hu/03000/03057/00048/pdf/EPA03057_balkon_2012_9_22-28.pdf Utolsó megtekintés: 2019.10.30.

Közéletes Iskolája, Mi a részvételi akciókutatás?, *Közélet Iskolája*, Elérhető interneten: <http://www.kozeletiskolaja.hu/page/mi-a-reszveteli-akciokutatas> Utolsó megtekintés dátuma: 2019.10.30.

Lajos, V., 2014, *Alkalmazott szemléletű társadalomtudomány: társadalmi részvétel, kollaboratív etnográfia és akciókutatás*,

Málovics, Gy. et al., *Részvételi akciókutatás (RAK) – egy alternatív társadalomkutatási megközelítés a működőképes tudásért és társadalmi változásokért*, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, 185- 187., Elérhető az interneten: <http://www.fk.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/kozmuv/wp/wp-content/uploads/2016/05/Sodr%C3%A1sban-M%C3%A1lovics-%E2%80%93-Juh%C3%A1sz-%E2%80%93-Mih%C3%B3k-%E2%80%93-Szentistv%C3%A1nyi-%E2%80%93-Nagy-.pdf> Utolsó megtekintés dátuma: 2019.10.30.

Málovics, Gy., 2019, *Tudás létrehozása társadalmi hatással karöltve: a részvételi akciókutatás (RAK) megközelítése*, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Kutatóközpont, Elérhető interneten: https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f28131 Utolsó megtekintés: 2019.10.30.

Módszeresen 6 Tudomány és aktivizmus – demo, Megtekinthető interneten:
<https://www.youtube.com/watch?v=J5QSVIOBC2U&t=401s> Utolsó megtekintés dátuma: 2019.06.06

Reggeli Gyors, Udvarhelyi Tessa, *Mi a részvételi akciókutatás?*, Elérhető interneten:
<https://www.youtube.com/watch?v=S3D9QVRUb3g> Utolsó megtekintés dátuma: 2019.10.30.

Udvarhelyi, T., 2019, *A kutatás felszabadító ereje*, Budapest: *Mérce*, Elérhető interneten:
<https://merce.hu/2019/03/24/a-kutatas-felszabadito-ereje/> Utolsó megtekintés dátuma: 2019.10.30.